

**יחידת הדרכה לפיתוח מקצועי ולהכרת
התוכנית: "קול קורא" לקידום שטף הקריאה
בבית ספר יסודי**

ד"ר לימור קולן ד"ר שני לוי-שמעון

יחידת הדרכה לפיתוח מקצועי ולהטמעת התוכנית לקידום שטף הקריאה בבית ספר יסודי

הקדמה

יחידת הדרכה זו פותחה במטרה לסייע לצוות המדריכות להוביל תהליכי חשיפה והיכרות עם התוכנית "קול קורא" לקידום שטף הקריאה בבית הספר היסודי, וכן לקדם את הטמעתה בבית הספר בארץ.

יחידת ההדרכה מציעה ארבע סדנאות שמטרתן להנגיש את תוכנית שטף הקריאה למודרכים בדגש על שליטה בבסיסי הידע בשתי רמות:

- א. **ברמה התיאורטית** - הרחבת הידע על מה הוא שטף קריאה, מה הם הגורמים המשפיעים על התבססותו, וייחודיות תהליכי הקריאה בעברית.
- ב. **ברמת הפרקטית-פרגמטית** - הכרת המודל להתערבות בכיתה רגילה והפרקטיקות המוצעות לקידום שטף הקריאה.

סדנה 1 – **מְתֵהֲלִים בְּשִׁבְלֵי הַתִּיאורִיָּה** – מפרט של שמונה הצעות לפעילויות שמטרתן קריאה מודרכת ומעמיקה של המבוא התיאורטי.

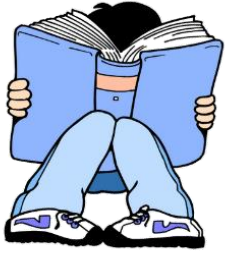
סדנה 2 – **הכרת פרקטיקות להתערבות** – פעילויות המיועדות להיכרות עם הפרקטיקות והמדריכים למורה של הפרקטיקות.

סדנה 3 – **התנסות בהפעלת מודל ההתערבות**

סדנה 4 – **קידום מתקשים בקבוצה קטנה** - הפעלת פרקטיקות ההתערבות בהתאמה לפרופיל הקריאה

ציוד רצוי להובלת יחידת ההדרכה:

- עותקים מודפסים של התוכנית: "קול קורא" לקידום שטף הקריאה בבית הספר היסודי
- תלקיט טקסטים או לחילופין ספרי הלימוד להוראה העברית לכיתות ב'-ו'
- מדריכים למורה של הפרקטיקות + סרטונים (יופקו במשך השנה)
- דפים לארגון מידע

סדנה 1: מתהלכים בשבילי התיאוריה

סדנה זו מיועדת לקריאה מודרכת של פרק המבוא בתוכנית לקידום שטף הקריאה בבית הספר היסודי (עמ' 7-27).
פרקי המבוא לעיון:

- מהו שטף קריאה? עמודים 8-11
- מדוע חשוב לשפר את שטף הקריאה? עמודים 11-12
- ייחודיות תהליכי הקריאה בשפה העברית – עמודים 12-14
- גורמים המשפיעים על התבססות שטף הקריאה – עמודים 15-24
- התערבויות לקידום שטף הקריאה – עמודים 24-29

מטרת הסדנה: הרחבת הידע של המורים בתחום שטף הקריאה

- א. היכרות עם המושג שטף קריאה ורכיביו
- ב. היכרות עם הגורמים המשפיעים על שטף הקריאה
- ג. ייחודיות מערכת הכתיב העברי תוך הבחנה בין סוגי האורתוגרפיות ותהליכי הקריאה המאפיינים כל מערכת
- ד. היכרות עם התערבויות בתחום שטף קריאה

להלן מוצעות שמונה פעילויות שונות להובלת קריאה מודרכת. ניתן לבחור כמה פעילויות בהתאם לשיקול דעתכם לפי הזמן העומד לרשותכם, גודל הקבוצה של המודרכים ובסיסי הידע הקודם שברשותם. כדאי לפתוח בפעילות הראשונה העוסקת בתיאורי מקרה אותנטיים. פעילות זו מדגישה את הצורך ואת הערך של העיסוק בפיתוח המקצועי של המורים לקידום שטף הקריאה, ומזמינה את המודרכים לשיתוף לצד הרחבת בסיסי הידע התיאורטי.

פעילות 1 - מן השטח

מודל למידה זה עוסק בניתוח מקרים המלווה בלמידת עומק. פעילות זו מתחילה בהאזנה להקלטות של תלמידים בכיתות ב' ו' הקוראים טקסטים מסוגים שונים. אפשר להיעזר בהקלטות מוכנות מראש או לבקש מהמודרכים להצטייד בהקלטות של תלמידיהם לקראת המפגש.

שלבי הפעילות:

בשלב הראשון – נאזין להקלטות של תלמידים קוראים.

בשלב השני – ננסה לתאר את החוויה של תלמיד כזה בכיתה תוך התייחסות להיבטים אורייניים, קוגניטיביים, רגשיים וחברתיים. למשל, הקשיים בהתמודדות עם מטלות הלמידה בכיתה ובבית, העמדות השליליות שמפתח התלמיד כלפי קריאה בכלל וכלפי עצמו כקורא בפרט, הקושי הרגשי לקרוא בכיתה בפני עמיתים ועל ההשלכות שיש לקשיים בקריאה על הבנת הנקרא.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

בשלב השלישי – בפרק התיאורטי נקרא את הפרק העוסק בשאלה 'מהו שטף קריאה?' (עמ' 4-9), נאפיין את פרופיל הקריאה של התלמידים ונד בדד נתייחס לשלושת רכיבי שטף הקריאה: דיוק, קצב ופרוזודיה (ההנגנה של הטקסט). כן נתייחס לתהליכי פיצוי ותיקון עצמי. בשלב הרביעי – נציב מטרות להתערבות בהתאם לפרופיל הקריאה שתואר.

קצב	דיוק
x	✓
✓	x
x	x

נבחין בין שלוש קבוצות של מתקשים:

1. קוראים מדייקים אך איטיים;
2. קוראים שאינם מדייקים אך קוראים בקצב תקין;
3. קוראים שאינם מדייקים ואיטיים;

נאפיין מהתלמידים גם בהתייחס להנגנה של הקריאה ולתהליכי תיקון עצמי אם קיימים.

הערה: בשלב זה חשוב להישאר בתהליכים של תיאור, אפיון ושימוש במושגים מקצועיים. חשוב להבהיר למודרכים שבשלב זה נמשיך להעמיק והרחיב את הידע המקצועי לפני שנעסוק בהיבטים פרגמטיים של התערבות, שכמובן יבואו בהמשך. אנו מוצאות ערך רב בהשתיית החשיפה לפרקטיקות ולמודל ההתערבות, ובפינוי מקום ללמידת עומק ולהרחבת ידע. הללו יאפשרו את המצע להבנת הפרקטיקות וישכללו את היכולת לעשות בהן שימוש מתאים ומושכל.

ציוד דרוש:

הקלטות של תלמידים קוראים
העתקים של תוכנית קול קורא לקידום שטף הקריאה.

פעילות 2 - ליווי תהליך הקריאה במודל KWL (Know, Want to know, Learned)

תהליך הקריאה המוצע מנוהל באמצעות מודל לוויסות עצמי בקריאה ולבקרה עצמית. תהליך הקריאה העיונית מלווה בכרטיסייה המסייעת בהפעלת תהליכי ויסות ובקרה עצמית במהלך הקריאה, ומאפשרת גם תיעוד של תהליך הלמידה. מודל הלמידה מנוהל בשלושה שלבים:

- שני השלבים הראשונים: הקורא מברר עם עצמו **מה אני יודע על הנושא? מה אני רוצה לדעת על הנושא?** שני שלבים אלו מתנהלים בשלב טרום הקריאה.
- השלב השלישי: הקורא מברר עם עצמו **דברים שהתחדדו לו**. שלב זה מתנהל לאחר הקריאה.

דוגמה לכרטיסייה המסייעת בניהול הלמידה:

כלי לוויסות עצמית בקריאה ולבקרה
 Know, Want to Know, Learned

דברים חדשים שהתחדדו לי	מה אני רוצה לדעת?	מה אני יודע על הנושא?
📌	📌	📌
	_____	_____
	_____	_____
	_____	_____
	_____	_____
	_____	_____

מומלץ לארגן את המודרכים בחברותות. הלמידה בחברותא מאפשרת ניהול שיח ו"חשיבה בקול" שמשותפים בהם כל המודרכים (ולא רק הבולטים בהשתתפות בשיח). מודל זה עדיף על קריאה עצמית של הלומד.

שלבי הלמידה:

1. כל חברותא תקבל כרטיסייה לניהול הלמידה.
2. כל אחד מחברי החברותא משתף מהידע שלו על הנושא. במקרה הזה אפשר להציג שאלות המעוררות ידע קודם. למשל, באשר לפרק העוסק ב"מהו שטף קריאה?", אפשר לשאול: מה אני יודע על שטף קריאה? מדוע חשוב לבסס שטף קריאה? מה הן ההשלכות של קושי לבסס קריאה בשטף לאורך זמן? מדוע ילדים מתקשים לפתח קריאה שוטפת ורהוטה? כל הרעיונות ייכתבו על גבי הכרטיסייה.
3. לאחר מכן יעלו המודרכים שאלות המעניינות אותם ויכתבו אותן בכרטיסייה. למשל, מדוע ישנם ילדים שרוכשים את הקריאה בקלות וקריאתם מהירה ומדויקת ואחרים מתקשים? כיצד משפרים את שטף הקריאה?
4. קריאה בחברותא של פרקי המבוא שנבחרו לקריאה בשלב זה. רצוי לחלק את פרק המבוא לחלקים (בהתאם לתת-הפרקים השונים) ולהפעיל תהליך כזה על כל חלק בנפרד.
5. כל אחד מחברי החברותא ישתף מה הוסיף לו או חידד לו העיון במסמך והאם הוא מצא מענה לשאלות שהעסיקו אותו.

פעילות 3 - שאלה מנחת קריאה

לפני העיון בפרק המבוא אפשר להציג ללומדים שאלה המנחה את הקריאה. שאלה המוצגת לקורא לפני הקריאה הופכת את הקריאה לקריאה פעילה יותר ומשמעותית. השאלה מהדהדת לקורא בזמן הקריאה ומעודדת אותו לחפש מידע שיאפשר לו לגבש תשובה לשאלה.
 בסיום הקריאה נפתח דיון סביב השאלה המנחה.
 רצוי לנסח שאלות עומק שעשויות לעורר דיון מעניין.
 שאלות לדוגמה:

- מדוע יש תלמידים המשיגים שטף בקלות ואחרים נאבקים? מה הם הגורמים המשפיעים על התבססות שטף הקריאה?
- מדוע רוב התלמידים מצליחים לעבור לקריאת כתיב שאינו מנוקד בטבעיות ואחרים נאבקים ומתקשים?
- מה הם תהליכי הקריאה הייחודיים לקריאת כתיב שאינו מנוקד?
- אילו בסיסי ידע ויכולות נדרשים מהקורא בקריאת כתיב שאינו מנוקד?

פעילות 4 – למידה במודל של קבוצות הרכבה - הג'יגסו (Jigsaw)

קריאה במודל של למידה שיתופית יכולה להתאים לקריאת מסמך ארוך ומורכב מסוג זה. במודל למידה זה מחלקים את פרק המבוא לתתי-נושאים. כל חבר קבוצה לומד לעומק את יחידת הלימוד שלו עם קבוצת עמיתים. לאחר מכן הוא חוזר לקבוצת האם שלו ומלמד את יתר חברי הקבוצה את הנושא שהוא התמחה בו. באופן זה כל חברי הקבוצה מתמחים בתתי-נושא ומלמדים את עמיתיהם. אנו מוצאות ערך רב בתהליך של הוראת עמיתים לצד תהליך של למידה עם עמיתים, בבחינת הלומד כדי ללמד.

דוגמה להפעלת מודל קבוצות הרכבה:

הערות ודגשים	הרכב הקבוצה	הנושא הנלמד וחלוקתו לתתי-נושאים
קבוצת אם – שלושה משתתפים קבוצות התמחות – יכולות להיות בקבוצות גדולות או בחברות בהתאם להעדפתם של הלומדים.	נחלק את הלומדים לקבוצות של שלושה משתתפים בכל קבוצה. כל משתתף מקבל נושא ללמידה. הלומדים מתארגנים בקבוצות לפני תחומי הלמידה ולומדים יחד. לאחר מכן כל משתתף חוזר לקבוצה האם שלו ומלמד את עמיתיו.	גורמים המשפיעים על התבססות שטף הקריאה. נחלק את הנושא לשלושה חלקים: 1. תפקודים מטה קוגניטיביים-ניהוליים 2. ידע לשוני ומטה לשוני 3. תפקודים רגשיים

פעילות 5 – מודל למידה מלמטה למעלה (Bottom-up)

מודל למידה זה בנוי באופן אינדוקטיבי. הלמידה מתרחשת מתיאור מקרה, מדוגמה המובילה להעמקה ברמה תיאורטית.

במודל למידה זה שלושה שלבים :

1. התבוננות בדוגמה וניתוחה
2. קריאת החומר התיאורטי
3. דיון והמשגה

דוגמה להפעלת מודל למידה זה :

1. מציגים לפני הלומדים משפטים בעלי עמימות אורתוגרפית : מילים הומוגרפיות, הומופוניות, מילים הנושאות כמה משמעויות, עמימות פונולוגית.

קראו את המשפטים האלה :

- הספרים הגיעו מברלין.
- הילד הרגיש את משב הרוח הצונן.
- אכלנו בצל את ארוחת הצוהריים.
- חולצה מטיילת ממדבר יהודה.
- יצאנו לקנות ירקות ופירות טריים.
- תנו לחיות לחיות.
- אתה פגשת את חבריך בים ואת פגשת את הוריו.

2. נסו לאתר מילים שעשויות להיות קשות לפענוח או לזיהוי במשפטים הללו והסבירו מדוע.

דיון – מה הם האתגרים הפוטנציאליים בזיהוי מילים בעברית? התייחסו לאתגרים בקריאת הכתיב המנוקד (למשל, פתח גנוב) ולאחרים בקריאת כתיב שאינו מנוקד. איזה ידע נדרש מהקורא כדי לקרוא בצורה יעילה משפטים אלה?

3. קריאת הפרק העוסק בייחודיות תהליכי הקריאה בשפה העברית (עמ' 9-11).

4. דיון במליאה – כיצד ניתן לסייע לתלמידים להתמודד עם העמימות האורתוגרפית? הבחינו בין תהליכי התערבות המתאימים לכתיב המנוקד ולכתיב שאינו מנוקד.

פעילות 6 – מודל למידה מלמעלה למטה (Top-down)

מודל למידה זה בנוי באופן דדוקטיבי. הלמידה מתרחשת מהלמידה התיאורטית לניתוח מקרה.

במודל למידה זה שלושה שלבים :

1. קריאת הטקסט
2. העלאת שאלות בעקבות הקריאה ודיון בנוגע אליהן
3. העלאת דוגמאות מחיי הכיתה/השיעורים לנושאים שעלו בקריאת חומר התיאורטי.

דוגמה להפעלת מודל למידה זה :

1. קוראים את הפרקים האלה :

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

- מהו שטף קריאה? עמ' 4-8
- מדוע חשוב לשפר את שטף הקריאה? עמ' 8-9
- 2. העלאת שאלות – למשל, מה הם רכיבי שטף הקריאה? מה היא קריאה מפצה? מדוע חשוב להגיע לאוטומטיזציה בתהליכי זיהוי המילים?
- 3. הביאו דוגמאות לתלמידים שונים המתאימים לפרופילים השונים של המתקשים בביסוס שטף הקריאה.

פעילות 7 – כרטיסי ידע

פעילות זו משלבת משחק בלמידה. מטרת הפעילות היא הרחבת הידע ולמידת החלק התיאורטי דרך משחק.

אפשר להכניס כל יחידת תוכן לתוך פורמט של כרטיסי ידע שהמשתתפים קוראים ומגיבים אליהם. אפשר לחלק את חברי הקבוצה לקבוצות קטנות. כל קבוצה תכין כרטיסי ידע לקבוצות האחרות. כך כל קבוצה מתנסה גם בהכנה וגם במשחק. פעילות מסוג מאפשרת חזרה לטקסט והעמקה בדרך חווייתית יותר.

דוגמה לשני סוגים של כרטיסי ידע:

סימן קריאה ! – כרטיסיות של "הידעת?!" כרטיסי מידע שלוקטו מתוך המסמך התיאורטי.

סימן שאלה ? – כרטיסיות עם שאלות המזמנות אחזור מידע.

הידעת?!	הידעת?!	שאלה
גישות התערבות שמשלבות משובים, במיוחד כאלה שמתרכזים בתהליך ובמאמץ שמושקע ולא רק בתוצר, מסייעות בהגברת המוטיבציה לקריאה ומשפרות את הערך העצמי של הקוראים.	חלק ניכר מתוכניות ההתערבות מדגישות את טיפוח הידע הלשוני בכללותו: – מודעות פונולוגית– מודעות מורפולוגית– מודעות לקסיקלית– מודעות תחבירית	מה הם הגורמים המשפיעים על התבססות שטף הקריאה?

פעילות 8 – פסיכופדגוגיה בקריאה עיונית

פעילות זו נועדה לאפשר שיח הלוקח בחשבון את החוויה הרגשית של המודרכים במפגש עם פרק המבוא התיאורטי. קריאת חומר עיוני יכולה לעורר תחושות שליליות במיוחד כשהיא נעשית ברגע של חוסר פניות, תחושת מוצפות או איהכרה בערך התוכן. חשוב לגלות רגישות, הקשבה ואמפתיה כאשר מבקשים להשקיע זמן בלמידה עיונית.

לאחר העיון בחלקים התיאורטיים נזמין את המודרכים לשתף בחוויה הרגשית שלהם בשתי רמות: מה הידע שנוסף להם ואילו תחושות זה עורר בהם? ניתן לנתח את התחושות, לחשוב על הסיבות להן ולנסות להעלות אפשרויות לעדן, לרכך או להתיר קשיים.

סדנה 2: הכרת פרקטיקות להתערבות

סדנה זו עוסקת בחלקים הפרקטיים של ההתערבות. מטרתה להכיר את הפרקטיקות המוצעות לקידום שטף הקריאה, וכן לפתח את היכולת לעשות בהן שימוש מושכל, גמיש ומקצועי. סדנה זו מחולקת לשני חלקים:

חלק א' – היכרות עם הפרקטיקות

חלק ב' – העמקת ההיכרות עם הפרקטיקות

בתוכנית "קול קורא" מוקדש חלק ניכר לתיאור הפרקטיקות. כל פרקטיקה מתוארת במבנה אחיד. החלק הראשון של הסדנה מוקדש להכרת עשר הפרקטיקות. החלק השני מעמיק בשיקולי הדעת בבחירת הפרקטיקה להתערבות בהתאם לרכיבי שטף הקריאה שרוצים לחזק, וכן בהלימה למטרות השיעור. חלק מהפרקטיקות מודגמות במסמך נפרד הכולל מדריך למורה + סרטון (יופק בהמשך).

חלק א' – היכרות עם הפרקטיקות

מטרת הסדנה: הכרת עשר הפרקטיקות לקידום שטף הקריאה.

חלק זה מתואר במסמך בעמודים 49-79.

כל אחת מהפרקטיקות תילמד דרך המאפיינים האלה:

- א. רכיבי השטף שבהם הפרקטיקה מטפלת
- ב. מאפייני הטקסט שאפשר להפעיל בו את הפרקטיקה
- ג. מאפייני הלומדים שיהנו מהפרקטיקה
- ד. מאפייני הפרקטיקה
- ה. מאפיינים דידיקטיים ופסיכופדגוגיים ייחודיים לפרקטיקה

אופן העברת הסדנה:

נציג בפני המודרכים את כוורת הפרקטיקות שמוצעות בתוכנית. כל פרקטיקה תילמד ותנותח בדף לארגון מידע. ניתן להפעיל מודלים שונים של למידה: למידה עצמית, למידה בחברותא, למידת עמיתים. לדוגמה: מתחלקים לקבוצות למידה (עד עשרה משתתפים בקבוצה). כל משתתף לומד פרקטיקה אחת ובוחר אותה בהתאם למאפייניה. לאחר מכן כל משתתף מלמד את עמיתיו. ניתן להסתייע בדף לארגון המידע. לאחר מילוי הטבלה רצוי לקיים דיון ולנסות לארגן את הפרקטיקות על פי יסודות מארגנים שונים:

- ארגון ומיון הפרקטיקות לפי רכיבי שטף הקריאה: פרקטיקות המקדמות דיוק/קצב/הנגנה.
- ארגון ומיון הפרקטיקות לפי מועד ההפעלה של הפרקטיקה: טרום קריאה/במהלך הקריאה/אחר הקריאה.
- ארגון ומיון הפרקטיקות לפי נתיב ההתערבות: לשוני ומטה-לשוני, מטה-קוגניטיבי-ניהולי, רגשי.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

הציוד הנדרש לסדנה זו :

- כוורת הפרקטיקות (נספח)
- טבלה לארגון הנתונים המיועדת לסדנה זו (נספח)
- קבצים מודפסים של התוכנית : **קול קורא! לקידום שטף הקריאה בבית ספר יסודי** (רצוי)

חלק ב' – העמקת ההיכרות עם הפרקטיקות

מטרת הסדנה : העמקת ההיכרות עם כל הפרקטיקות תוך הדגמת השימוש בהן.

אופן העברת הסדנה :

בוחרים פרקטיקה ולומדים אותה לעומק, דרך המדריך למורה וצפייה בסרטון.
דיון במליאה – הדיון יעסוק באופן הפעלת הפרקטיקה הלכה למעשה. נוהה את הנתבי הלשוני בפרקטיקה ואת הנתבי הקוגניטיבי-ניהולי והרגשי.
נוהה היבטים דידקטיים ופסיכופדגוגיים ייחודיים לכל פרקטיקה.
דוגמאות להיבטים דידקטיים :

- העיתוי שבו מופעלת הפרקטיקה במהלך השיעור ;
- אופן ניהול השיח במליאה ;
- הערך של עבודה בפנקס ;
- שילוב למידת עמיתים ;
- שילוב משחוק בלמידה ;
- כיצד מתבצע התרגול ?
- תפקיד המורה בזמן למידת העמיתים.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

דוגמאות להיבטים פסיכופדגוגיים:

- חשיבות התרגול לחיזוק הביטחון ותחושת המסוגלות והדימוי העצמי כקורא;
- חשיבות הלמידה בחברותא תוך התבוננות על ההרכב ההטרוגני של הלומדים. מה הוא הערך של למידה מסוג זה עבור התלמיד בעל יכולות הקריאה הגבוהות, ומה הוא הערך עבור התלמיד בעל הקשיים ברכישת שטף הקריאה?
- מאפייני שיח קשובים המטפלים בחוויה הרגשית של התלמידים.

ציוד נדרש לסדנה זו:

- מד"לים של הפרקטיקות השונות (באתר החינוך הלשוני)

סדנה 3: התנסות בהפעלת מודל ההתערבות

סדנה זו עוסקת בחלקים הפרקטיים של ההתערבות.

מטרת הסדנה: הכרת מודל ההתערבות והתנסות בו.

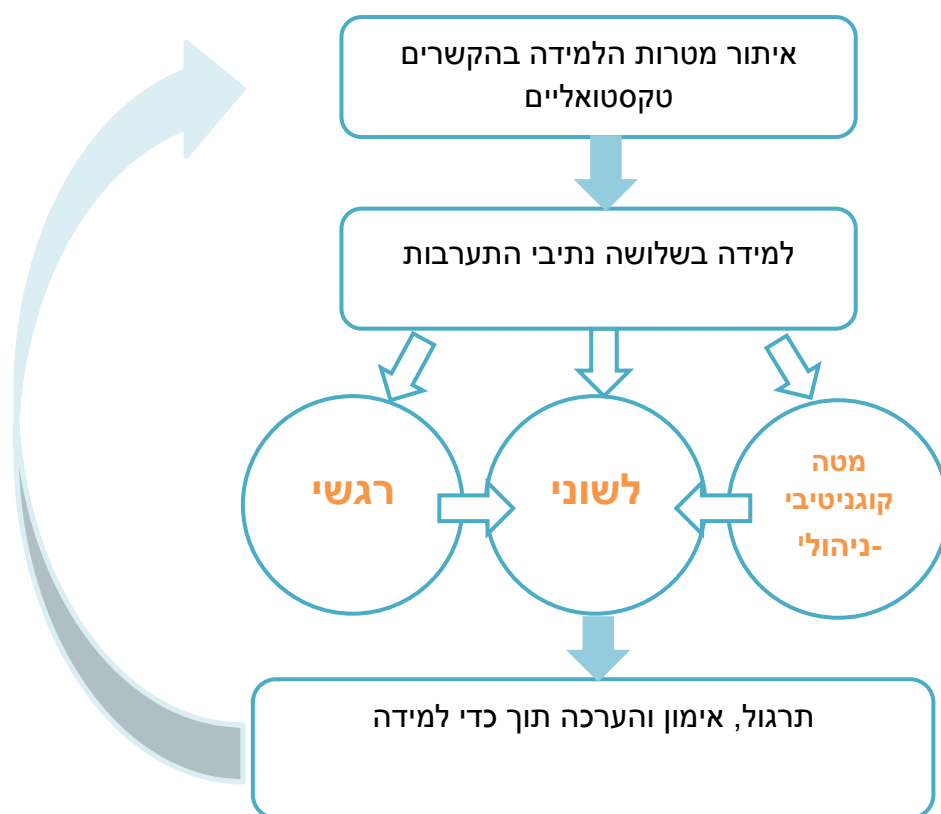
מאפייני התוכנית – עמודים 25-29

תיאור מודל ההתערבות – 36-48

שלבי הלמידה:

א. הכרת מודל ההתערבות – קריאת הפרק בתוכנית לקידום שטף הקריאה בבית הספר היסודי (עמ' 29-48).

התבוננות בתרשים הזרימה המארגן את שלבי ההוראה:

ב. שיקולי דעת בהפעלת הפרקטיקות במהלך השיעור – בחלק זה נחدد את שיקולי הדעת בבחירת הפרקטיקה ובד בבד נתייחס למאפייני הלומדים, מאפייני הטקסט ומטרות השיעור. נלמד את המודרכים להחזיק בו זמנית הן את מטרות הקריאה של הטקסט והן את מטרות קידום השטף. נתאמן בזיהוי מטרות הקריאה בשיעור ובבחירתן של הפרקטיקות התומכות בקידום מטרות הקריאה. לחלופין, נשהה במודע את מטרת השיעור הכוללת, נעבוד על קידום השטף ביחידת זמן קצרה, ונשוב למהלך השיעור כאשר התלמידים מיומנים יותר בקריאת הטקסט.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

לדוגמה:

בשיעור שבמרכזו עומד טקסט ספרותי לקריאה, נוכל להתמקד בפרקטיקות המקדמות קריאה בפרוזודיה וכן קריאה חוזרת, שכן טקסט ספרותי גבוה לעיתים מצריך קריאה חוזרת של הטקסט לפני העמקה בו.

דוגמה נוספת:

הדוגמה מתייחסת לשיעור שבמרכזו עומד טקסט מידע. במקרים רבים יש לתחביר תפקיד משמעותי בקריאת הטקסט ובהבנתו, ולכן כדאי להתמקד בפרקטיקה להרחבת ידע תחבירי. למשל, מבנה של קשרי סיבה ותוצאה בטקסט מידע.

ג. **התנסות בהפעלת מודל ההתערבות** – בשלב זה יפעלו המודרכים בהתאם לשלבי המודל ולדף המתאר את סדר העבודה (בנספח). מומלץ לערוך פעילות זו בקבוצות קטנות (2-3 משתתפים). כל קבוצה תבחר טקסט אחד להתנסות (מתוך התלקיט או מתוך ספרי הלימוד להוראת העברית לכיתות ב' ו-ו'). בחירת הפרקטיקות להתערבות תיעשה בד בבד עם התייחסות למאפייני הקוראים, מאפייני הפרקטיקה, מאפייני הטקסט.

שלבי העבודה: (ראו פירוט לשלבי העבודה בנספח "כלי להתנסות בהפעלת מודל ההתערבות")

שלב 1 – קוראים את הטקסט תוך איתור הזדמנויות לעבודה על שטף קריאה

- ✓ נאתר מילים עמומות אורתוגרפית. למשל, מילים הומופוניות, מילים הומוגרפיות, מילים פוליסמיות.
- ✓ נאתר מילים בעלות מבנה מורפולוגי המזמן ניתוח והיכרות עם מבנים שכיחים וייחודיים כמו למשל, שורש, תבנית מילה (משקלים, פעלים), הטיה (מין, מספר, גוף, זמן, שייכות), אותיות השימוש (מש"ה וכל"ב).
- ✓ נבחן אם טקסט זה מזמן קריאה תיאטרלית. האם יש בו מבעים של דיבור ישיר?
- ✓ נאתר מבנים תחביריים המסייעים בארגון הטקסט ובארגון הרעיונות.
- ✓ נאתר בטקסט מילים המתאימות להעשרה ולהרחבת המילון.

שלב 2 – הגדרת מטרות

מגדירים את מטרות העבודה על השטף באמצעות הטקסט – נחזיק את מטרות שטף הקריאה ואת מטרות הקריאה בכלל, עד כמה שניתן, וננסה לבחור פרקטיקות שיקדמו את מטרות הקריאה של השיעור.

שלב 3 – בחירת הפרקטיקות המתאימות לתיקוף המטרה

- ✓ ניקח בחשבון את ייחודיותה של הפרקטיקה ואת רכיבי השטף שעליו היא עובדת.
- ✓ נבחן אפשרות לשילוב של כמה פרקטיקות בהתערבות.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שלב 4 – בנייה ותכנון מהלכי ההתערבות והתרגול

- ✓ מתי מתאים להפעיל את ההתערבות: לפני קריאת הטקסט? במהלך הקריאה? לאחר קריאת הטקסט?
- ✓ מה הוא משך ההתערבות? כמה זמן יוקדש לתרגול?
- ✓ אילו קשיים אני צופה בתהליך ההתערבות? כיצד אני מתכננת להתמודד עימם?
- ✓ כיצד באים לידי ביטוי בתהליך ההתערבות שתכננתי היבטים לשוניים, קוגניטיביים-ניהוליים ורגשיים?
- ✓ מתי וכיצד יקבלו התלמידים משוב?

שלב 5 – בקרה עצמית

- ✓ האם הגדרתי את מטרת התרגול ושיערת השערות לגביה?
- ✓ האם תכננתי את הזמן ואת מיקום התרגול ביחס לקריאת הטקסט?
- ✓ האם הפרקטיקה הנבחרת מתאימה לטקסט ואכן מקדמת את מטרת הקריאה שהוגדרה?
- ✓ האם לקחתי בחשבון היבטים פסיכופדגוגיים?
- ✓ האם שילבתי שיח מטה-לשוני? תרגול בחברותא? משחוק בלמידה?
- ✓ האם צפיתי קשיים? חשבתי על דרכים להתגבר עליהם?

ציוד נדרש לסדנה זו:

- תלקיט טקסטים הכולל טקסטים ברמות גיל שונות ומסוגים שונים
- כלי להתנסות בהפעלת מודל ההתערבות (נספח)
- דף לתכנון הפרקטיקה ושילובה בשיעור (נספח)

סדנה 4: קידום מתקשים בקבוצה קטנה

סדנה זו עוסקת בהפעלת מודל ההתערבות בהתאמה לתלמידים מתקשים הלומדים בקבוצה קטנה.

מטרת הסדנה: התנסות בהפעלת מודל ההתערבות והתאמת הפרקטיקות לקוראים מתקשים המפגינים מגוון קשיים ספציפיים בשטף הקריאה.

חלק זה מתואר במסמך בפרק העוסק בקידום מתקשים – עמודים 98-99.

נספח 2 – דף למיפוי כיתתי בהתאם לפרופיל שטף הקריאה – עמודים 107-110.

ייחודיותו של מודל ההתערבות המוצע בתוכנית **קול קורא! לקידום שטף הקריאה בבית הספר היסודי** שהוא עוסק בשיפור שטף הקריאה בתוך הקשרים טקסטואליים אותנטיים. המודל מציע גישה רב-ממדית להתערבות המטפלת בהיבטים הלשוניים, המטה-קוגניטיביים-ניהוליים והרגשיים המעורבים בהתבססות שטף הקריאה. נחמד את מקומם של בחירת הטקסטים כמצע להתערבות בקידום תלמידים מתקשים. קיימות שתי נקודות מוצא המכתיבות את בחירות הטקסטים המהווים מצע להתערבות:

נקודת מוצא אחת – **חומרי הלימוד הנלמדים בכיתה**

במקרה זה, המטרה היא לסייע לתלמיד במצבים שבהם חומר הלימוד מוכתב כחלק מתוכנית הלימודים בכיתה. ניתן לקדם את התלמידים במסגרת השיעורים הכיתתיים עצמם, וגם במסגרת הקבוצה הקטנה. הפרקטיות להתערבות תופעלנה בהתאמה למטרות שהוצבו על בסיס הטקסטים הנלמדים בכיתה בד בבד עם מכוונות למטרות אישיות (למשל, שיפור בסיסי הידע החסרים לקריאה מדויקת; שיפור קצב הקריאה; הפעלת אסטרטגיות להתרת עמימות אורתוגרפית וכיוצא באלה).

נקודת מוצא שנייה – **רמת התפקוד האורייני של התלמיד**

במקרה זה הפרופיל האורייני של התלמיד יכתוב את הטקסטים שיהוו מצע להתערבות, ונתהליך (מלשון תהליך) באופן שונה את מודל ההתערבות.

להלן הצעה כיצד לנהל מודל התערבות כשנקודת המוצא היא רמת התפקוד האורייני של התלמיד:

שלבי הלמידה:

שלב 1 - **הערכה**

- ✓ הזמנת התלמידים לקריאה קולית של טקסט מותאם והערכת אופן קריאתם
- ✓ סימון שגיאות הקריאה
- ✓ מדידת זמן הקריאה ותיעוד קיטועי הקריאה (לדוגמה: ע/פי/פו/ן; ע/פיפון)
- ✓ ניתוח שגיאות הפענוח

שלב 2 – **אפיון פרופיל הקריאה**

אפיון פרופיל הקריאה של התלמידים על פי ההיבטים התפקודיים האלה:

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

1. מדדי שטף הקריאה: דיוק (אחוז שגיאות), קצב (מספר המילים לדקה) ופרוזודיה (התייחסות לתחביר ולתוכן בהנגנה של הקריאה).
2. מדדים ניהוליים בקריאה: היכולת לעצור, להגמיש ולבקר
3. ביטויים רגשיים בקריאה: תחושת מסוגלות, התנגדות, הימנעות, הבעת תסכול, הערכה עצמית.

שלב 3 – הגדרת מטרת ההתערבות

- ✓ הגדרת מטרת ההתערבות בהתייחס לרכיבי שטף הקריאה.
- ✓ הגדרת נתיבי ההתערבות והמקום שתופס כל נתיב בתהליך ההתערבות.

שלב 4 – בחירת הפרקטיקות המתאימות לתיקוף המטרה

- ✓ ניקח בחשבון את ייחודיותה של הפרקטיקה ואת רכיבי השטף שעליו היא עובדת.
- ✓ נבחן אפשרות לשילוב כמה פרקטיקות בהתערבות.

שלב 5 – בחירת הטקסטים המהווים מצע להתערבות ואיתור ההזדמנויות בטקסט

- ✓ נאתר מילים עמומות אורתוגרפית. למשל, מילים הומופוניות, מילים הומוגרפיות, מילים פוליסמיות.
- ✓ נאתר מילים בעלות מבנה מורפולוגי המזמן ניתוח והיכרות עם מבנים שכיחים וייחודיים, כמו, למשל, שורש, תבנית מילה (משקלים, פעלים), הטיה (מין, מספר, גוף, זמן, שייכות), אותיות פונקציה (מש"ה וכל"ב).
- ✓ נבחן אם טקסט זה מזמן קריאה תיאטרלית. האם יש בו מבעים של דיבור ישיר?
- ✓ נאתר מבנים תחביריים המסייעים בארגון הטקסט ובארגון הרעיונות.
- ✓ נאתר מילים בטקסט המתאימות להעשרה ולהרחבת המילון.

שלב 6 – בנייה ותכנון מהלכי ההתערבות והתרגול

- ✓ מתי מתאים להפעיל את ההתערבות: לפני קריאת הטקסט? במהלך הקריאה? לאחר קריאת הטקסט?
- ✓ מה הוא משך ההתערבות? כמה זמן יוקדש לתרגול?
- ✓ אילו קשיים אני צופה בתהליך ההתערבות? כיצד אני מתכננת להתמודד עימם?
- ✓ כיצד באים לידי ביטוי בתהליך ההתערבות שתכננתי היבטים לשוניים, קוגניטיביים-ניהוליים ורגשיים?
- ✓ מתי וכיצד יקבלו התלמידים משוב?

שלב 7 – בקרה עצמית

- ✓ האם הגדרתי את מטרת התרגול ושיערת השערות לגביה?
- ✓ האם תכננתי את הזמן ואת מיקום התרגול ביחס לקריאת הטקסט?

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

- ✓ האם הפרקטיקה הנבחרת מתאימה לטקסט, ואכן מקדמת את מטרת הקריאה שהוגדרה?
- ✓ האם לקחתי בחשבון היבטים פסיכופדגוגיים?
- ✓ האם שילבתי שיח מטה-לשוני? תרגול בחברותא? משחוק בלמידה?
- ✓ האם צפיתי קשיים? חשבתי על דרכים להתגבר עליהם?

משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
 הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי
 2019

**היכרות עם הפרקטיקות לקידום שטף קריאה
 דף לארגון מידע**

לפניכם הפרקטיקות השונות המוצעות לקידום שטף קריאה. **בחרו** פרקטיקה **ומלאו** לגביה את הסעיפים הרלוונטיים בטבלה מטה. לאחר מילוי הטבלה **התבוננו** בנתונים שאספתם ונסו **ליצור הכללות** באשר לפרקטיקות, לטקסטים המזמנים עבודה עליהן, לרכיבי השטף המקודמים דרכן, לשיקולים הדידקטיים שנדרשים, לשיקולים הפסיכופדגוגיים שנדרשים, לסוג ההדרכה שנדרשת למורים בתיווך הפרקטיקה.

שם הפרקטיקה: _____

מאפיינים דידיקטיים ופסיכופדגוגיים ייחודיים לפרקטיקה	תיאור הפרקטיקה	מאפייני הלומדים שיהנו מהפרקטיקה	מאפייני הטקסט שבו אפשר להפעיל את הפרקטיקה	רכיבי השטף שבהם הפרקטיקה מטפלת

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי
2019

כלי להתנסות בהפעלת מודל ההתערבות

שלבי עבודה בתכנון ההתערבות

דגשים ושאלות למחשבה

- בחירת הטקסט**
- הטקסט העומד במרכז השיעור יכול להיות טקסט ספרותי (שיר, סיפור, מדרש, פיוט), טקסט עיוני-מדעי וכל טקסט בתחומי הדעת (גיאוגרפיה, מולדת, תנ"ך, היסטוריה, מדעים).
- איתור הזדמנויות**
- נאתר מילים עמומות אורתוגרפית. למשל, מילים הומופוניות, מילים הומוגרפיות, מילים פוליסמיות.
 - נאתר מילים בעלות מבנה מורפולוגי המזמן ניתוח והיכרות עם מבנים שכיחים וייחודיים, כמו, למשל, שורש, תבנית מילה (משקלים, פעלים), הטיה (מין, מספר, גוף, זמן, שייכות), אותיות השימוש (מש"ה וכל"ב).
 - נבחן אם טקסט זה מזמן קריאה תיאטרלית. האם יש בו מבעים של דיבור ישיר?
 - נאתר מבנים תחביריים המסייעים בארגון הטקסט ובארגון הרעיונות.
 - נאתר מילים בטקסט המתאימות להעשרה והרחבת המילון.
- הגדרת מטרת**
- נמקד מה הם רכיבי השטף שעליהם אפשר לעבוד בטקסט זה: דיוק, קצב, פרוזודיה.
 - הגדרת המטרות בתחום הידע הלשוני, הקוגניטיבי-ניהולי
- בחירת הפרקטיקה**
- ניקח בחשבון את ייחודיותה של הפרקטיקה ואת רכיבי השטף עליה היא עובדת.
 - נבחן אפשרות לשילוב של כמה פרקטיקות בהתערבות.
- בנייה ותכנון מהלכי ההתערבות והתרגול**
- מתי מתאים להפעיל את ההתערבות: לפני קריאת הטקסט? במהלך הקריאה? לאחר קריאת הטקסט?
 - מה הוא משך ההתערבות? כמה זמן יוקדש לתרגול?
 - אילו קשיים אני צופה בתהליך ההתערבות? כיצד אני מתכננת להתמודד עימם?
 - כיצד באים לידי ביטוי בתהליך ההתערבות שתכננתי היבטים לשוניים, קוגניטיביים-ניהוליים ורגשיים?
 - מתי וכיצד יקבלו התלמידים משוב?
- בקרה עצמית**
- האם הגדרתי את מטרת התרגול ושיערת השערות לגביה?
 - האם תכננתי את הזמן ואת מיקום התרגול ביחס לקריאת הטקסט?
 - האם הפרקטיקה הנבחרת מתאימה לטקסט ואכן מקדמת את מטרת הקריאה שהוגדרה?
 - האם לקחתי בחשבון היבטים פסיכו-פדגוגיים?
 - האם שילבתי שיח מטה-לשוני? תרגול בחברותא? משחק בלמידה?
 - האם צפיתי קשיים? חשבתי על דרכים להתגבר עליהם?